

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА

КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА: ТВОРЧИЙ ПРОЕКТ З
ПОЯСНЮВАЛЬНОЮ ЗАПИСКОЮ**

на здобуття освітнього ступеня Магістр

на тему: **«ХОРЕОГРАФІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРУ МИКОЛИ
ГОГОЛЯ «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»**

Виконала: здобувачка ІІ курсу

групи МХР-31-22

Спеціальність 024 Хореографія

Максименко Богдана Дмитрівна

Науковий керівник: доцент, професор
НАКККІМ

Корисько Наталія Михайлівна

Рецензент: кандидат мистецтвознавства,
доцент

Левко Вероніка Іванівна

Допустити до захисту

протокол засідання кафедри від _____ № _____

Завідувач кафедри _____ професор Вантух М.М.

м. Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ.....	8
1.1 Історіографія дослідження.....	8
1.2 Творчість Миколи Гоголя. Створення повісті «Сорочинський ярмарок».....	17
1.3 Відтворення літературних образів повісті «Сорочинського ярмарку» в театрі, мюзиклі, кіно та балеті.....	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЬО-АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ	
ТВОРЧОГО ЗАДУМУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	
«СОРОЧИНСЬКИЙ	
ЯРМАРОК».....	32
2.1 Обґрунтування вибору теми. Лібрето.....	32
2.2 Вид. Форма. Жанр. Ідейно-тематичний аналіз.....	34
2.3 Шляхи та методи реалізації творчого задуму. Сценарно-композиційний план постановки.....	36
2.4 Характеристика дійових осіб.....	43
2.5 Музичний матеріал, його особливості.....	45
2.6 Опис костюмів.....	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	50
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. Українське мистецтво багатобарвне та яскраве. Впродовж багатьох століть, створюючи пісні та танці, думи, міфи, балади, відтворюючи звичаї та обряди, український народ творив свою ідентичність, свою неповторну історію, свою культуру. Доторкнутись до цієї унікальної спадщини окрім першоджерел, допомагають письменники, поети, композитори, балетмейстери, всі ті, хто прагне завдяки таланту, творчому задуму, фантазії, уяві донести до нас, людей XXI століття, невичерпні джерела народної творчості. Саме в наш час, як ніколи, актуальним стає звернення до глибокого пізнання культури рідного краю, звичаїв та обрядів, народної танцювальної культури. Українське балетне та народне хореографічне мистецтво вдало використовує твори письменників у своїх роботах. Творчість Т.Шевченка, Л.Українки, М.Гоголя, Г.Квітки-Основ'яненка, І.Франка та інших видатних письменників надихає театральних та кіно режисерів, композиторів, балетмейстерів та створення нових творчих проєктів, оригінальних опер та балетів [1, 744].

У наш час зростає інтерес до вивчення особливостей локальних культурних традицій, які відображають соціально-історичний досвід соціальних груп і народів, що проживають у певному регіоні. Одним із провідних явищ української традиційної культури є ярмарок, який закарбовує в собі образ давньої та новітньої історії регіону та країни в цілому. Виникнення і розвиток ярмарків пов'язане з налагодженням торговельних шляхів, культурних зв'язків і взаємного обміну. Ярмарки впливали на розвиток різних галузей народного господарства, таких як землеробство, скотарство, ремесла, а також сприяли збереженню та популяризації традиційної етнічної кухні. Аналіз етнографічних, історичних та культурних джерел показує, що ярмарки є також місцем спілкування та формування громадської думки, смаків та уподобань, з особливими традиціями та лексикою, пов'язаними з торговим процесом. Незважаючи на багатство традицій, багато аспектів української ярмаркової

культури, в тому числі регіональні особливості, є недостатньо вивченими. На сьогоднішній день Сорочинський ярмарок, один з найбільших і найвідоміших ярмарків в Україні, має статус міжнародного та національного, але залишається малодослідженим [34, 168].

Літературна спадщина видатного письменника Миколи Гоголя стала джерелом тем і сюжетів для створення оригінальних опер. Серед українських композиторів - Микола Лисенко, Віталій Губаренко та Євген Станкович. Розглянемо детальніше дві вражаючі роботи Віталія Губаренка — опера-балет "Вій" 1984 р. та симфонія-балет "Майська ніч" 1988р. Прем'єра опери-балету "Вій" відбулася в Одесі у 1984 році (музичний керівник і диригент: Б. Афанасьєв, режисер-постановник А. Почиковський). Прем'єра була приурочена до 175-річчя від дня народження Миколи Гоголя, головного натхненника твору. За радянських часів "Вій" Губаренка мав великий успіх і був поставлений на сцені Одеського оперного театру понад 200 разів [35, 168].

У 2014 році Одеський оперний театр відкрив для публіки оперу-балет "Вій", наповнену новими барвами та вражаючими спецефектами. Режисером-постановником балету став відомий хореограф Георгій Ковтун, який об'єднав обидва твори Губаренка, засновані на повісті Гоголя, в єдину сценічну концепцію. Тому цю оперу-балет варто було б назвати балетом-оперою. Такої думки дотримується, зокрема, автор лібрето і дружина композитора, мистецтвознавець Марина Черкашина-Губаренко. Ця постановка збігається з 205-річчям від дня народження Миколи Гоголя, 80-річчям від дня народження Віталія Губаренка та ще однією важливою подією: 30-річчя прем'єри опери "Вій" в Одеському оперному театрі. Саме ці пам'ятні роки надихнули на створення цієї вистави, яку варто відвідати в Одесі.

Варто зазначити, що існує ціла низка музичних композицій за мотивами гоголівських повістей. Вони завжди супроводжувалися художніми роботами та цікавими ініціативами, часто ставали важливими подіями в культурному житті. Так було і з "Сорочинським ярмарком", який був поставлений у Харкові,

тодішній столиці України. Вперше в історії національної культури "Сорочинський ярмарок" Модеста Мусоргського був поставлений в Українському державному оперному театрі 3 жовтня 1925 року за рішенням українського уряду від 23 квітня 1924 року. Режисером і директором-постановником був призначений Сергій Каргальський, учень Леся Курбаса, а художнім керівником і головним диригентом - Лев Штейнберг, який організовував оперні театри і філармонії в Києві, Харкові та Одесі.

Думки щодо того, якою оперою відкрити перший сезон новоствореного театру, розійшлися. Лев Штейнберг планував представити "Майську ніч" свого наставника Миколи Римського-Корсакова за повістю Гоголя, яку Дягілев ставив у Лондоні та Парижі. Анатолій Петрицький, головний художник театру, підтримав ідею твору за мотивами гоголівської повісті, але запропонував веселу, яскраву лірико-комічну оперу Модеста Мусоргського [31, 136].

Поставлений Левом Штейнбергом, Анатолієм Петрицьким та Миколою Боголюбовим, "Сорочинський ярмарок" вразив глядачів своїми яскравими та барвистими кольорами, оригінальними та сучасними декораціями та неперевершеною грою видатних співаків. Віра Гужова виконала чарівну роль Парасі, Іван Кученко — Грицька, Іван Паторжинський - Черевика, а Іван Тоцький - Кума. Прем'єра мала великий успіх, проклавши шлях до нового мистецького тріумфу колективу та загальнонаціонального репертуару.

Мета дослідження – зробити теоретичний аналіз творчості Миколи Гоголя, визначити особливості трактування літературних образів повісті «Сорочинський ярмарок» в різних видах мистецтва та їх інтерпретації в хореографії.

Основні завдання, що поставлені в роботі для досягнення кінцевої мети:

1. Проаналізувати джерельну базу щодо дослідження обраної теми;
2. Ознайомитись з біографією та творчістю М.Гоголя;

3. Розглянути етапи створення повісті «Сорочинський ярмарок»;
4. Проаналізувати відтворення літературних образів повісті «Сорочинський ярмарок» в різних видах мистецтва : театр, кіно, мюзикл, опера;
5. Розглянути балетну та хореографічну інтерпретації «Сорочинського ярмарку» в українському професійному та аматорському мистецтві .

Об'єкт дослідження - літературна творчість Миколи Гоголя та її трансформація в різних культурно-мистецьких проявах.

Предметом дослідження - особливості інтерпретації «Сорочинського ярмарку» Миколи Гоголя в хореографічному мистецтві.

Методи дослідження:

1. Аналітичний метод (знайомство з літературою різних та нетипових жанрів за для розуміння шляху побудови змісту нашого дослідження)
2. Історіографічний (ознайомлення та вивчення джерел наукового спрямування)
3. Фактологічний (аналіз архівних джерел для розмежування фактів історично правдивих від видумок та художнього прикрашання)
4. Систематизаційний (групування наявної інформації по процесуальним віхам протягом історичного періоду та подальше формування заключних висновків по наявних джерелах).

Наукова новизна полягає в прагненні з позицій сьогодення розглянути втілення повісті М.Гоголя «Сорочинський ярмарок» в різних жанрах театраль-но-музичного дійства в Україні та відтворити літературні образи в авторській хореографічній постановці.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її положення можуть бути використані в подальших теоретичних дослідженнях, в лекційній та практичній роботі зі здобувачами освітньо- професійної програми підготовки фахівців з хореографії, в практичній діяльності аматорських хореографічних колективів.

Апробація результатів дослідження. Наукові та практичні результати доповідались і обговорювались на міжнародній науково-практичній конференції:

- в VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі” (1-2 червня 2023р.).

Публікації. За матеріалами дослідження опублікована стаття:

- Максименко Б.Д. Балет і мюзикл “Сорочинський ярмарок” за однойменною повістю Миколи Гоголя [Текст] // Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі: матер. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ 1-2 червня 2023 р.). Київ: НАКККиМ, 2023. 216 с. - С.146-152.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: відповідає поставленій меті та завданням дослідження, що відповідно, обумовлюється темою роботи. Дослідження складається зі вступу, двох основних розділів, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 63 сторінок, із них основний текст складає 51 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Історіографія дослідження

М.В. Гоголь залишив значний слід у розвитку світової літератури: вже понад півтора століття творча спадщина письменника привертає увагу у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві. Починаючи з 1990-х років, гоголезнавство сформувалося як галузь літературознавства, в якій проводяться міждисциплінарні дослідження. Сьогодні не лише публікуються повні тексти художніх творів, щоденників і листів Гоголя (повні зібрання творів українською мовою), але й переглядаються усталені підходи до творчості Гоголя та шукаються нові шляхи осмислення його спадщини. За словами П. Михеда, "Сучасний гоголізм-це свого роду культурна лабораторія, в якій перевіряються різні наукові методи. Життєвий та творчий шлях Гоголя - це свого роду культурний текст, який дає багатий багаж для гуманістам різного профілю." [37].

Однак літературна спадщина Гоголя є недостатньо вивченою. Серед творів Гоголя дослідники найчастіше звертаються до збірок "Вечори на хуторі біля Диканьки" та "Миргород", поеми "Мертва душа" та п'єси "Ревізор", а з середини 1990-х років - до "Вибрані місця з листування з друзями". Наприклад, цикл статей Н. Жаркевич "Про Гоголя (М. В. Гоголь очима ХХ століття)" (2009) присвячений "Вечорам на хуторі біля Диканьки" і проблемі рецепції в 19 столітті. Також є роботи про ніжинський період у біографії письменника, про формування його поглядів на історію та про гоголіану в часописі «Київська старовина» [20, 125].

Праці В. Мацапури посідають важливе місце в українському гоголезнавстві. Ряд статей ("Помста Грозного як міфоцентричний твір М.В. Гоголя: особливості поетики" (1999), "Фантасмагорія в різдвяну ніч: "Ніч перед Різдом" Гоголя", Запоріжжя в художній інтерпретації М.Гоголя" (2000), "Мертві душі" Гоголя: Чи правильно ми їх розуміємо?" (2001), "Микола Гоголь. Тарас Бульба", "Прийом розриву як особлива риса авторського стилю у творчості М.В. Гоголя" (2004), "Полтавські "сліди" в українських повістях М.В.

Гоголя, "Функція сну і поетика сну в романній прозі М.В. Гоголя", "Особливості казахської міфології у творчості Гоголя", "Міфопоетичні образи України в повісті Гоголя "Вечори на хуторі біля Диканьки", "Дослідницький дискус статті В.Г. Короленка "Трагедія великого гумориста" і контекст сучасного гоголезнавства" (2009) [21, 45].

Творча особистість Гоголя, зокрема питання міфотворчості та міфологізації, жанрової специфіки, художньої структури та мотивної організації, розглядаються в монографії В. Мацапури. Монографія В. Мацапури "Микола Гоголь: світ мистецтва через призму поезії" (2009). Авторка зазначає, що "художній світ, створений митцем, його оригінальний і неповторний погляд на дійсність і ставлення до способу її відображення невіддільні від його людської особистості. Знаючи його особливості, його літературні смаки, його знайомства та інтереси, ми можемо краще зрозуміти його художню творчість, другу, справжню художньо-естетичну реальність, яку він створив" [36].

Людська психіка на стику страху, любові як засобу позбавлення від страху, буття і страху та інших відтінків страху лягла в основу монографії "Гоголь: буття і страх" (2002). Він ліг в основу досліджень Ковальчука ("людська душа на стику страху і страху" (1994), монографія "гоголівське буття і страх" (2002). Автор звертає увагу читача на те, що Гоголь "являється одним з найглибших інтерпретаторів теми страхів у світовій культурі і не дивно, що його повість "Зачароване місце" була включена П. Гуревичем до антології "Страх" (1998)" [2, 5], О. Ковальчук намагається раціоналізувати художні рефлексії митця крізь призму страху, звертаючи особливу увагу на те, що "за Гоголем, Україна народилася в страху і зі страху" [2, 127]. За останні 10-15 років у періодичних виданнях та наукових збірниках з'явилася низка статей, присвячених вищезазначеній та багатьом іншим цікавим темам. Серед них варто відзначити роботу В. Воропаєва "Пізній Гоголь (1842-1852): Нові напрямки дослідження" особливо варто відзначити, В. Звиняцьковський "Чи реаліст Гоголь?" (2004),

"Україна і Гоголь: погляди з 1840-х років", "Ви доведете сміхом" (комічне в Гоголя)" (2009), О. Ніколенко "Таємниці Гоголя" (2009), "Красуня і чудовище" (2007), "Мертві душі" як медична історія тогочасного суспільства" (2008), "Жінки в житті Миколи Гоголя" (2009); Гусєва М.В. [2, 127]

У сучасному літературознавстві увага дослідників зосереджена на таких питаннях, як художній метод Гоголя, барокова поетика його творів, творча та особиста доля Гоголя в пізній період, духовно-естетичні пошуки митця. Ці питання знайшли відображення у працях Ю. Барабаша, П. Михеда, Н. Крутікової, В. Воропаєва, О. Анненкової та інших. Серія статей відомого літературознавця Юрія Барабаша присвячена різноманітним дослідженням, зокрема, творчості М.В. Гоголя. "Правильний шлях і закриті двері: Вибрані місця з "Переписки з друзями" М.В. Гоголя" (1991); "Гоголь і причини виникнення теми "українське літературне бароко": становлення і типологія" (1992); "Гоголь і проповідь українського бароко XVII століття" (1992); "Гоголь. Загадка прощальної повісті (вибрані уривки з листування з друзями. Досвід неупередженого прочитання)" (1993), "Духовні бажання дискримінованих. Гоголь і барокова проповідь України" (1994), "Гоголезнаство в Україні та за її кордонами" (2005), "Уроки етнографії для Гоголя: Давні суперечки в сучасній рецепції" (2007); Книга "Грунт і доля". Гоголь і українська література у витоків", видана 1995 року; в цій книзі увага дослідника зосереджена на параметрах етнокультурного простору М.В. Гоголя; Ю. Барабаш також з'ясовує питання "гоголівського бароко", що дає автору можливість простежити витoki неповторної поетики Гоголя. [23, 258].

Заслуговує на увагу також монографія Юрія Барабаша "Коли я забуду тебе, Єрусалим. Гоголь і Шевченко. Студія порівняльної типології." (2001), використовуючи порівняльно-типологічні методи дослідження, розглядає особисті та творчі долі цих двох великих письменників 19 століття, аналізуючи їхні етичні та естетичні концепції, а також те, як формувалася національна свідомість митців. Книга містить багато цікавих фактів,

сміливих і оригінальних висновків, і, можливо, саме тому вона лише частково визнана в академічному середовищі. У 2007 році вийшла книга Юрія Барабаша "Вибрані студії. Сковорода. Гоголь. Шевченко". Книга складається з двох частин. У цій книзі автор має на меті показати глибинну триєдність цих митців через аналіз особистостей і творчої спадщини "великої трійці" української душі, спираючись на компаративну методологію та кроскультурний аналіз.

Н.Є. Крутікова також приділяє увагу пізній творчості М.В. Гоголя ("Пізній Гоголь", 2000; "Батьківщина душі і новий шлях", 2008). Зокрема, у своїй статті "Вибрані місця із листуванням з друзями" Гоголя як утопія та її західноєвропейські паралелі" в книзі "Дослідження і статті різних років" (1993) вона стверджує, що багато ідей, висловлених у "Вибраних місцях з листування з друзями" Гоголя, є важливими не тільки для часу Гоголя, але й для наступних століть. Особливо в 21 столітті Н. Крутікова знову звертає увагу на "заклик до ідеалів совісті, морального піднесення, почуття відповідальності і обов'язку перед батьківщиною, загальнолюдської любові і братерства" і порівнює цей твір з різними зразками західних утопій. Щодо авторського погляду на утопію в "Вибраних місцях з листування з друзями", вона зазначає, що гоголівська концепція утопії значною мірою ґрунтується на його вірі у вплив проповіді та не менш сильній вірі у здатність усіх людей до духовного відродження. [11, 414].

Низка дисертаційних досліджень присвячена розробці різних аспектів гоголівської прози, коло яких з роками розширюється. Зокрема, особливостям поетики творів М.В. Гоголя присвячені наступні дисертації: «Повісті Гоголя. Принципи наратива» С. Овечкіна (2005), «Речовий світ у творчості М.В. Гоголя: на матеріалі «Вечір на хуторі біля Диканьки», «Миргорода» Є. Мякинїної (2006), «Ритм прози М.В. Гоголя» К. Сергєєвої (2007), «Концептуальна парадигма як відображення авторського світобачення» С. Троцюк (2007), «Проблеми дієвості слова у мистецькому світі М.В. Гоголя» П.

Ніколаєвої (2008) та ін.; мотивній організації – «Мотиви влади у прозі М.В. Гоголя» С. Рюпиной (2005), «Мотив «живого портрета» у повісті М.В. Гоголя «портрет»: текст та контекст» В. Баль (2011) та ін.

Типологічні зв'язки між творами Гоголя і творами інших митців розглядаються в наступних дослідженнях: «Проблеми сприйняття В.В.Розановим особистості й творчості М.В.Гоголя» О. Чоботько (2004), «М.В. Гоголь у творчій свідомості М.А. Булгакова» М. Васильєвої (2005), «Композиційно-синтаксична трансформація гоголівського тексту у кіносценарній інтерпретації М.А. Булгакова» В. Спесивцевої (2008), «Столичний текст» у М. Гоголя і М. Булгакова» Т. Шарбенко (Сімферополь, 2008) та ін. Різним аспектам дослідження повістей М.В. Гоголя присвячено дисертації «Петербурзькі повісті М.В.Гоголя як цикл» В. Каталкіної (Харків, 1998), «Проблема душі людини в повістях М.В. Гоголя» Ким Хюн И (2004), «Художня концепція «Петербурзьких повістей» М.В. Гоголя у сприйнятті дев'ятикласників» І. Малянової (2004), «Риторичний текст у «Петербурзьких повістях» М.В. Гоголя» М. Чернігівської (2008) та ін. [11, 451].

Не можна не відзначити, що в останнє десятиліття увагу вчених привертають філософсько-релігійні погляди М.В. Гоголя та духовна проза митця. Про це свідчать дисертації Н. Радіонової «Філософсько-антропологічні задуми в творчості М.В. Гоголя» (Київ, 2000), з духовною і культурною ситуацією на Україні на початку ХІХ століття розкриваються ідеологічні джерела зародження світогляду Гоголя, визначаються основні теоретичні та соціокультурні джерела філософської антропології автора, розкриваються погляди мислителів на місце і роль людини в світі, характеризується внесок художника в філософську думку; Н. Вандишевої «Християнські та антропологічні мотиви у творчості М.В. Гоголя» (Харків, 2001), якщо феномен творчості Гоголя всебічно проаналізувати в контексті християнської антропології, визначити основні філософські особливості художнього твору автора, що дозволяє говорити не тільки про ХІХ століття,

а й про його незаперечне філософське значення для культурного дискурсу, доведено, що в основі концептуально-образної структури творчості Гоголя лежить глибоко прихована універсальна релігійно-моральна основа; А. Супрун «Філософські погляди М.В. Гоголя в контексті українського романтизму» (Київ, 2004), в цій книзі декомунізується взаємозв'язок феномену творчості Гоголя з літературними та філософськими поглядами його попередників та послідовників, у ній розкривається приналежність Гоголя до української національної філософської традиції, місце романтизму та романтичних проблем у філософській та літературній спадщині письменника, повнота філософсько-художнього усвідомлення релігійних, етичних та естетичних питань та авторський зміст і творчий внесок Миколи Гоголя. системі світової та української філософії М. творча спадщина Гоголя у філософію; Ю. Архипової «Художня свідомість М.В. Гоголя та естетика бароко» (2005), А. Белозерової «Діалектика художнього та релігійного у творчій еволюції Гоголя» (2009) та ін. Назвемо також ряд досліджень, присвячених безпосередньо "Вибрані місця з листування з друзями" - це книга, яка стала результатом духовного розвитку автора на певному етапі його життя і творчого шляху, набагато випередивши той час. «Вибраним місцям із листування з друзями» – книзі, яка, значно випередивши свій час, стала результатом духовного розвитку письменника на певному етапі його життєвого і творчого шляху: «Вибрані місця з листування з друзями" М.В. Гоголя: своєрідність поетики». В. Томачинського (1999), «Книга М.В. Гоголя «Вибрані місця з листування з друзями» в оцінці сучасників» Є. Балдіної (2005), «Вибрані місця з листування з друзями» М.В. Гоголя у літературно-суспільному контексті 1840-х років: історико-функціональний аспект» С. Вільнової (2008) та ін. [39].

Серед питань, що викликають суперечки серед вчених з різних країн, слід звернути увагу на питання про оволодіння Гоголем народними поетичними традиціями. Такі вчені, як В. Мацапура, Ю. Манн, Ю. Барабаш, Ю. Лотман, П. Михед, В. Звinyaцьковський, А. Гольденберг, О. Киченко, В.

Денисов та інші, внесли значний внесок та розвиток, через свої праці, які напряду пов'язані з міфотворчістю і міфологією Гоголя.

Декілька національних образів, різноманітні мотиви і малюнки вже давно привернули увагу дослідників, та висвітлені в їх наукових працях (С. Машинський, М. Храпченко, Г. Гуковський, В. Виноградова, Г. Поспелов, О. Ніколенко. В. Воропаєв, Л. Дереза, О. Андрущенко, О. Калашникова та В. Гусєєва. Є також кілька дисертаційних робіт, в яких автори дотично звертаються до цих тем. Приміром, «Динаміка міфотворчості в ранніх творах Гоголя: постмодерністська інтерпретація» О. Зеленський (2001), її автор аналізує проблеми романтичного живопису і міфології світу в ранніх творах Гоголя і досліджує динаміку міжкультурного елемента міфології як особливої форми літературної єдності; «Мистецький світ Гоголя в контексті українських культурних традицій» О. Скобельська (2002), в якій було встановлено, що літературний спадок митця сконцентрував в собі велику кількість культурних та історичних знань, та його дослідження дозволяє нам прочитати безліч геніальних творчих процесів, від міфостворення до новаторства у художній літературі, сучасних «дивних» романів; «Трансформаційна міфологія та спосіб її об'єктивації в художній мові: (прози Миколи Гоголя) Л. Дикареваа (2003), у ній зазначено аналізування методів об'єктивації метаморфоз, що проводиться в міфічному світі підсвідомості (сон, марення, галюцинації) та інших українських гоголівських вчених. [42].

Ці теми також відображено у кандидатських роботах, а саме: «Міфіологізм Гоголя» С. Шульц (1997), «Ніч на хуторі біля Диканьки» Миколи Гоголя: особливості сюжетного складу і символізм циклу. І. Трофимова (2001), «Поетичність трагічних і жахливих речей в романах Гоголя" А. Жукова (2007), «Структурна роль національного календаря в циклі Гоголя «Ніч на хуторі біля Диканьки» А. Полякова (2008), «Міфологічні мотиви і зразки поеми Гоголя «Мертві душі» С. Мауринова (2010) й інших. А також в докторських роботах:

«Народні історичні легенди у творах М. Гоголя» В. Зарецький (1999), «Архетип фольклору та літератури у творчості Миколи Гоголя» А. Гольденберг (2007) [42].

Насправді творів так багато, що навіть за останні 20 років неможливо повністю охопити всі праці, що відносяться до творінь Миколи Гоголя. Тому, на наш погляд, ми торкнулися тільки того, що актуально сьогодні, і вказали на нову і перспективну область досліджень в сучасному гоголізмі.

У той же час незважаючи на величезну кількість науково-критичних, дисертаційних та дослідницьких робіт, що присвячуються безпосередньо Миколі Гоголю, і успіхи, що були досягнуті у вивченні його творчої спадщини цінні, але не все досліджено в повній мірі, тому ця тема до сих пір являється актуальною та досліджуваною, таким чином, і на сьогодні існують критики його творчості. [16, 168].

Автор "Історії українського письменства" академік Сергій Єфремов бачив у рідній мові вираз української духовності, пам'ять про минуле і надію на майбутнє. У першому виданні "Історії українського письменства" він присвятив особливе місце Гоголю. Єфремов застерігає, що "в дослідженні української літератури все ще недоречно ігнорувати спроби літературної продукції, які ще не є українськими, але "написані на українські теми". Адже вони "впливали на чисту українську літературу з різних боків" і своєю силою вели її "на єдино важливий і правильний шлях - до більшого і глибшого інтересу до корінного народу". З цієї точки зору, сам Гоголь багато зробив з історіями про Україну. Як це робиться: ліки взагалі треба вживати не в чистому вигляді, а в суміші, сприятливій для організму". [19, 61].

Характеризуючи далі творчість Гоголя, Єфремов постійно пов'язує її з українською літературою. Видатний майстер сатири, творець натуралістичних метафор і художнього реалізму, Гоголь прищепив принципи, які увійшли в українську літературу. Єфремов стверджує, що тут очевидна не лише індивідуальність Гоголя, але й безпосередній вплив української літератури.

Шанобливе звернення Михайла Грушевського у своїй шеститомній "Історії української літератури" до "нашого геніального винахідника Гоголя" є, безперечно, найавторитетнішим визнанням того, що творча спадщина цього письменника належить нам, українцям. Не випадково він звертається до творчості Гоголя українською мовою: М. Грушевський зазначає, що якщо "цвіт російської інтелігенції загинув на шибениці, в тюрмах і на засланні", то пореформений декабристський період був "розквітом російської літератури, часом великих російських поетів". Про це свідчать "твори великого українського сатирика Гоголя і талановитих прозаїків, які згодом увійшли до світової літератури". Саме через цей зв'язок М.С. Грушевський згадує у своєму підручнику не просто російського письменника, а "українця Гоголя, який писав російською мовою". [12, 256].

Критик і публіцист Євген Маланюк висловив вичерпні та переконливі думки щодо етнічного "духу" Гоголя. У своєму "Нарисі культурної історії нашої країни" він аналізує зв'язок між Гоголем та українською літературою з історичної та етнічної точки зору. Не зупиняючись на біографічних легендах Шевченка і Гоголя, автор просто нагадує, що "Микола Гоголь був нащадком полковника Хмельницького Остапа Гоголя і сином автора українських комедій у стилі Котляревського". У темряві бездержавності і Шевченко, і Гоголь, незважаючи на свої відмінності та суперечності, залишалися провідниками та акумуляторами національного духу". Навіть Маланюк пише: "Творчість Гоголя була джерелом певного роду свідомості, і ця свідомість була якщо не національною, то народною і, головне, духовною" підсумовує він.

Пронизливо каже Остап Вишня: "Гоголь дихав українською мовою і черпав її у своїй душі. Не з рекламних книжечок і шкільних підручників, які тоді були "крамолою", а з власного подиху, з душі українця, з власного, рідного, українського голосу, з маминої пісні". У сторіччя з дня смерті Гоголя Остап Вишня говорив про національну і внутрішню сутність творів Гоголя: "Гоголь - це наш співвітчизник, наш українець. Його дитинство в

мальовничому українському селі, вивчення народного життя в юності, спостережливість і природний талант. Все це надало гоголівським зображенням української природи, людської долі та реальної історії народу неповторної краси і точності. Саме за це люди захоплюються і люблять великого фольклориста Миколу Гоголя".

Михайло Драгоманов розкрив глибоке і суто українське коріння творчості Гоголя: "З оповідань, які Гоголь почав друкувати в журналах внаслідок своїх етнографічних інтересів, народилися перші розділи "Вечорів на хуторі біля Диканьки". Це була його перша спроба зобразити живе народне життя". Саме інтерес до українських народних пісень і легенд зблизив Гоголя і Максимовича. У своїх літературно-порівняльних дослідженнях Драгоманов вказує на прямий зв'язок між Гоголем та українською літературою. Природно припустити, що на момент публікації повістей і "Тараса Бульби" Гоголь був одним із прабатьків нових українських націоналістів. На думку цього дослідника, Гоголь привніс нову українську течію в російську літературу: "Гоголь повалив російський романтизм". Заслуговує на увагу і зауваження Драгоманова: "Гоголя ненавидять українолюбці за те, що він не писав по-українськи. Але це факт, що без школи Гоголя не було б сьогодні ні поетів, ні повістей".

Оскільки творча діяльність Гоголя надзвичайно багатогранна, наукова спільнота, спираючись на результати вітчизняного та міжнародного гоголезнавства, має широке поле для всебічного осмислення творчого генія і невмирущих шедеврів М.В. Гоголя. [19, 61].

1.2. Творчість Миколи Гоголя. Створення повісті «Сорочинський ярмарок»

Першою книгою Миколи Гоголя, крім поеми "Ганц Кюхельгартен", виданого під псевдонімом, слід вважати «Вечори на хуторі біля Диканьки». Завдяки цій кинзі Гоголь прожив славне життя і в той же час втілював в собі любов до Батьківщини і свого народу. Книга складається з 2 томів: перший був

опублікований в 1831 році, а другий - в 1832 році. Історії Гоголь писав між 1829 і 1832 роками. За сюжетом розповіді неначе бджоляр Рудий Панько зібрав і видав книгу. «Сорочинський ярмарок» відноситься до першої частини.

Відомо, що Гоголь запозичив деякі елементи з п'єси свого батька "Простак", яку він написав для домашнього театру: деякі фрагменти схожі між собою. Автор також вибрав рядки з п'єс свого батька як написи для окремих частин історії. У той же час «Сорочинський ярмарок» - дуже яскравий, талановитий і оригінальний твір, тому навіть найзатятіші критики не зможуть назвати його переказом батькової п'єси.

Кумедні історії засновані на народних легендах, казках, піснях, мають народні мотиви: ярмарок, прокляті місця, чорти, веселі та запальні цигани, закохана молода пара, невірна дружина, яка приховує своїх коханців. Також червоний колір свитки символізує вогонь, кров та інші нещастя, які були запозичені з народних повір'їв.

Створюючи повість, Гоголь звертався до власних дитячих спогадів і записів зі свого щоденника, але переробив існуючий матеріал, змішав і припаяв до чогось нового і оригінального. Традиційно цей твір описується як комедійне і романтичне, але це зовсім не так: особливої уваги заслуговує цікавий сюжет з яскравими любовними лініями, які наповнені побутовими вставками. Містична стихія розповіді, заслуговує на увагу, але в цій стихії навіть містика являється обманом. Адже всі прояви стихії, окрім розповідей кума Цибулі, виявилися справою рук хитрих циган та Гриця.

Гоголь художньо інтерпретує явище ярмарку як святкову подію і традиційно організовує народне життя як календарну формулу. На перший погляд ярмарок - це хаотичне скупчення людей, зайнятих торгівлею. Навмисно посилюючи це оманливе враження, Гоголь, використав до другого розділу свого твору повість, початок з комедії свого батька: «Що, Господи, Боже мій! І чого тільки нема на ярмарку! Дьогть, тютюн, колеса, морква, ремінь... і все таке гарне, що якби мав в кишені рублів двадцять і не купив усього». Однак,

незважаючи на навмисний хаотичний характер, ярмарок в творчості Гоголя проявляється засобом затишку життя простих селян. Товари, придбані на ярмарку, займають своє місце в побуті селян, ремісників та інших соціальних верств, сприяючи їх обладнанню та замовленням. Після продаж, безладний хаос на ярмарку вщух, і перетворюється на згуртовану пісню різних груп, що відзначає успішне завершення покупок в різних куточках ярмаркової площі та за її межами. Зрештою, люди на ярмарковій площі «Сорочинського ярмарку» зливаються в єдиному масовому фінальному танцювальному ритмі [18, 471].

Фінал "Сорочинського ярмарку" відрізняється глибоким символізмом. В одному танці Микола Гоголь об'єднав не тільки людей барвистих ярмаркових площ, а й різні тимчасові аспекти юності, представлені Параскою та Грицьком, старості, представлені старими бабусями. Це не тільки уособлення різного віку людей, а й уособлення минулого і майбутнього. Тож в кінцевому результаті, танець на «Сорочинському ярмарку» символізує поєднання народу та їх народну культуру. Ця єдність і згуртованість, які не завжди залишаються поміченими в повсякденному житті, проявляються в карнавальній-ярмарковому дійстві, в сфері культури святкового сміху.

Гоголь створив барвисту і видатну картину українського ярмарку як традиційного національного свята. Але художня мета геніального автора полягала не тільки в тому, щоб створити соковиту картину національного свята - в оповіданні феномен ярмарку досліджується і з точки зору розкриття характеру народу та основних рис народного духу.

Письменник народився у селі Сорочинці в сім'ї бідних поміщиків, 1 квітня в 1809 році.

Микола народився третім в родині, старші двоє братів померли при народженні. Майбутній письменник був названий на честь святого Миколая. Потім в сім'ї народилось ще восьмеро дітей, але в живих залишилися тільки дочки Єлизавета, Марія, Ольга, Анна. Гоголь приділяв багато свого часу сестрам, вони разом полюбили займатись різноманітним рукоділлям: кроїли

штори і спідниці, вишивали та в'язали. У віці п'яти років маленьки Микола почав самостійно записувати свої тексти. Матір була забобонною жінкою і холодними зимовими вечорами розповідала своїм дітям історії про злих духів.

В десять років, батьки відправили його у Полтаву, де він познайомився з учителем у місцевій гімназії. Микола Гоголь, проживав разом з вчителем, та вів плідну підготовку до навчання. 1821 року Миколі Гоголю вдалось вступити до вищої наукової гімназії. Хлопчик був не надто старанним учнем, просто навчався перед іспитом і часто відволікався в класі. Вподобаним навчальним предметом Гоголя був живопис. З часом Микола Гоголь заснував театр у гімназії. Майбутньому письменників, підготовка до показу п'єс, приносила велике задоволення, тож він ретельно підбирав п'єси, кожному роздавав ролі, та власноруч виготовляв декорації. На жаль, у 1825 році помер його батько. Після смерті батька у Гоголя був тяжкий період життя, адже почались труднощі з фінансами. В першу чергу, у нього виникли думки аби продати ліс, що належав йому за заповітом батька, але з часом він все обдумав та відмовився від своєї спадщини заради своєї рідної сестри. 1827 року Гоголь мав натхення та на світ з'явився його перша поема "Ганс Кюхельгартен" про молодого парубка, що відкидає любов заради своєї грецької мрії. Минув рік і він закінчив нижню гімназію та поїхав до Санкт-Петербурга. Життя в новому місті виявилось тяжким, у нього не було грошей, його ранні роботи піддавалися критиці, його не вважали актором. У 1829 році він наважився випустити свою першу поему під псевдонімом В.Аллов. Твір критикували за його простоту та відсутність структури, що призвело до того, що Гоголь купив і спалив весь тираж, щ обув надрукований. Теплого літа 1829 року Микола Гоголь відправився до Німеччини, після повернення почав працювати канцеляристом, але ця праця була монотонна і не для нього, творчої людини.

Першим твором Гоголя став «Басаврюк», який було опубліковано в журналі «Вітчизняні записки» в 1830 році. Пізніше робота була перейменована в «Ніч перед Іваном Купалою» і представляла собою точне зображення українського життя. Це принесло йому велику популярність і повагу в літературному

світі. Згодом було написано «Ніч перед Різдом», «Сорочинський ярмарок», «Тарас Бульба». Також перед ним відкрився великий та могутній літературний світ, в якому він познайомився з видатними письменниками того часу. У 1833 році Гоголь він розпочав свій вчительський шлях, а вже через рік він отримав звання доцента історичного факультету. Микола також ретельно вивчив історію України, українську мову, що в результаті, знання які він засвоїв, допомогли йому в написанні оповідання «Тарас Бульба» 1835 рік. В тому ж році він написав п'єсу, що отримала назву «Ревізор», поставлена вона була вперше у 1836 році. На превеликий жаль, публіка занадто різко розкритикувала п'єсу, тому Микола Гоголь втік з країни. Гоголь побував у Швейцарії та Парижі, де було завершено його блискучий твір «Мертва душа» (4, 146-152).

У 1841 році Микола Гоголь повернувся з-за кордону та представив світові перший том «Мертвої душі». У 1842 році було опубліковано ще один твір Гоголя – «Шинель». Потім Гоголь знову їде закордон: ним було відвідано Ніццу, Париж, Рим, Дюссельдорф. В цей період життя, автор наполегливо працював над другим томом твору «Мертва душа». На жаль, в 1845 році психічний стан Гоголя почав погіршуватись, був дуже нестабільним та нестійким. В результаті, Микола спалив другий том, який так і не знайшов своїх читачів. Подальша праця над роботами була повністю припинена, і в 1848 році він виїхав до Єрусалиму. Автор приїхав з-за кордону в 1849 році і приступив до відновлення згорілої версії п'єси «Мертва душа». Але Микола Гоголь не справлявся зі своїм психічним станом та його хвороба почала швидко прогресувати. Незадовго до смерті він знищив свої твори, записи, щоденники, включаючи з майже відновленим томом «Мертвої душі». Письменник помер у 1852 році 4 березня [23, 168].

1.3. Відтворення літературних образів повісті «Сорочинського ярмарку» в театрі, мюзиклі, кіно та балеті

- «Сорочинський ярмарок» - це комедійна опера на три дії, написана Мусоргським між 1874 і 1880 роками. В основу лібрето композитор поклав однойменну повість зі збірки українських повістей Миколи Гоголя "Вечори на

хуторі біля Диканьки" 1832 року. Опера залишилася незавершеною і невиконаною після смерті Мусоргського у 1881 році. Сьогодні версія, завершена Віссаріоном Шебалінім, і визнана стандартною.

Історія написання

Мусоргський працював над цією оперою паралельно з "Хованщиною" (1872-1880) у 1874-1880 роках; обидві опери були незавершеними, коли він помер у 1881 році. Музика до "Ніч на Лисій горі" була включена як сценарій сну головного героя, який був доданий до сценарію в процесі написання. Мусоргський встиг завершити деякі номери та частини оркестровки, але більша частина сценарію залишилася у вигляді ескізів або взагалі без музики. Згодом багато композиторів і редакторів відіграли часткову або значну роль у доведенні твору до стану, придатного для виконання: 8 жовтня 1913 року під керівництвом Костянтина Сараджева було поставлено першу виставу з діалогами; з 1917 року було виконано кілька повністю співаних версій. У Великій Британії прем'єра відбулася 24 листопада 1936 року в Ковент-Гардені Британською музично-драматичною оперною компанією під керівництвом режисера Володимира Розінга та диригента Альберта Коутса. "Сорочинський ярмарок" не є частиною стандартного оперного репертуару в Західній Європі. Вона найбільш відома своїм оркестровим вступом і фінальним гопаком. Мусоргський також аранжував гопак і ринкову сцену для фортепіано соло. Сергій Рахманінов аранжував гопак для фортепіано. Версія Римського-Корсакова "Ніч на Лисій горі" в основному базується на версії, записаній в цій опері. Дві українські народні пісні, які Мусоргський включив до цієї опери (акт I), були також використані Римським-Корсаковим у його власному творі "Святвечір", заснованому на повісті Гоголя [29, 13].

- У 1927 році було створено фільм «Сорочинський ярмарок», але на жаль, він не збережений, режисер Григорій Грічер-Черіковер.

- Наступним був знятий фільм «Сорочинський ярмарок» (1938 р.), режисером якого являється Микола Екка. (додаток В)

За мотивами однойменної повісті Миколи Гоголя фільм був знятий у 1938

році на Київській кіностудії (нині - кіностудія імені Олександра Довженка). Це був один з перших кольорових фільмів СРСР і перший кольоровий фільм в Україні. Вперше фільм вийшов на екрани 19 червня 1939 року.

Історія створення фільму.

Продюсери фільму першими на Київській кіностудії застосували систему "бі-пак", при якій одночасно знімалися дві плівки з ламінованою емульсією [2][3]. Фільм було знято на плівку Swema [4]. Оскільки двоколірна техніка була експериментальною, технік "Swem" Давид Золотницький був відряджений керувати та консультувати знімальну групу і називався завідувачем лабораторії кольору [5]. Радянські кінокритики високо оцінили фільм. Наприклад, критик М. Коваленко звернув увагу не тільки на гоголівську думку, яка згадується протягом всього фільму, а й на творчу роботу композитора Якова Столжера, а також на виступи акторів, особливо членів циганської трупи. [1]. За знятий фільм "Сорочинський ярмарок" режисер Микола Екк одержав орден Трудового Червоного Прапора. Про цю нагороду режисер також згадав у листі до Михайла Суслєва у 1951 році, після майже 20-річної відлучки від кінематографа [13, 228].

- 1985 року на світ з'явився телеспектакль «Сорочинський ярмарок», режисери фільму: Веніамин Сміхов, Ганна Константінова і Марина Ішимбаєва.

- Надзвичайно популярний музичний фільм «Сорочинський ярмарок» (2004 р.) був створений режисером Семеном Горєвим з музичним супроводом Костянтина Мєладзе. Сценарій написали Костянтин Мєладзе та Діана Гольде. Фільм транслювався на телеканалі "Інтер" в Україні 1 січня. (додаток А).

Мюзикл "Сорочинський ярмарок" був вперше поставлений на батьківщині Миколи Гоголя. Композитор, народний артист України Олександр Злотник, поет-пісняр Олександр Вратарьов та драматург Ярослав Верещак мали честь вперше представити полтавській публіці сучасний мюзикл за мотивами повісті Миколи Гоголя "Сорочинський ярмарок". Глядачі Полтави мали змогу побачити цю виставу вперше. П'єса була написана для постановки на чудовій

сцені в Національному академічному театрі імені Івана Франка, але доля втрутилася і ініціаторами роботи стали актори Полтавського академічного українського музичного театру імені М. В. Гоголя. - Саме тут був створений мюзикл "Сорочинський ярмарок", адже Полтавщина є батьківщиною Сорочинського ярмарку, а Сорочинський ярмарок вже став світовим брендом. Важливо було, щоб у мюзиклі переплелися ліричні, сучасні та гумористичні пісні. Адже головне, щоб люди дивилися виставу і вірили в те, що відбувається, а не бачили штучне відтворення тексту. Прем'єра "гоголівців" стала головною подією 78-го сезону Нового театру. Вона вразила своїм зовнішнім оформленням (декорації та костюми Ірини Кліменченко), танцювальними номерами (хореографія Світлани Мельник) та змістом. Режисер Юрій Кочевенко (заслужений артист України), який перетворив "Сорочинський ярмарок" на музичний концерт, по-своєму підкреслив: "Чекайте на ярмарок, театральне дійство, веселі пісні і танці". До речі, Юрій Владиславович - не нове ім'я для полтавських шанувальників театру. Його останні різножанрові вистави, такі як "Тев'є-Тевель", "Назар Стодоля" та "Енеїда" з великим успіхом були відтворені для глядача на сцені у Полтаві. Вистави мають спільне, а саме те, що режисер зпоєднує в роботі великий, потужний і талановитий колектив і вони являються масштабними в кінцевому результаті: з піснями, танцями та живою музикою.

Історично закладено, що український театр являється музично – драматичним театром, тому було б непогано, якби був чудовий балет, розкішний хор, і з великим потенціалом співочий ансамбль з професійними вокальними навичками, талановитий оркестр", - сказав Юрій Кочевенко. - Це надає чудову можливість проводити масові вистави, не тільки в полтавському театрі, залучати професійних та талановитих учасників творчого колективу і користуватися цією можливістю наповну. І це інша справа: змусити працювати весь потужний механізм, активізувати мозок, всі емоції, відчуття та сповна передати їх глядачеві. Гоголь зібрав багато чудових та дотепних анекдотів і створив з них цікаві історії. Це яскраві жанри, високі культури — те, що було у

Гоголя, чого нам так не вистачає наразі в сьогоднішні. Таким чином, наша "сорочинка" - це серія анекдотів, розказаних акторами театру, які переродилися в героїв оповідання.

"Перевтілилися" - саме те слово, яке потрібно. Недарма на початку чудової вистави із залу в сучасних костюмах виходять корифеї театру - народний артист України Юрій Попов та заслужений артист України Володимир Морус - і зустрічають глядачів. Вони нагадають, що повість написана Гоголем у 22 роки, і була його дебютом, а коли відкривається завіса, за якою кружляє ярмаркове колесо у вигляді вінка з квітами та різнокольоровими стрічками. Цей калейдоскоп використовується для ляльок Солопія Черевика, Кума Цибулі, Хіврі, Гриця, Параски та Афанасія Івановича - персонажів безсмертного гоголівського шедевр, яких за наступним обертом змінять актори в образах цих персонажів.

Повість Гоголя "Сорочинський ярмарок" - це образ, доленосного ярмарку, який ніхто і ніколи не зможе описати краще за великого Гоголя", - сказав Олександр Злотник. — Це свого роду ярмарок загального поєднання музики та мистецтва, який поєднує в собі симфонічні мелодії та сучасні мелодії, використовуються клавішні інструменти та барабани. Реалізація цієї вишуканої роботи - справа дуже непроста, тільки тоді буде результат, якщо всі учасники будуть тісно співпрацювати на сцені, та «палати» від процесу, житимуть цим, то в мені живе надія і впевненість, це дасть свої позитивні плоди і ми залишимося задоволеними. [7, 16].

У «Сорочинському ярмарку» переплітаються історія кохання Грицька і Параски, гоголівська сатира і містика, обрамлені сучасними музичними шлягерами. Емоції та характери головних героїв розкриваються в сольних партіях та дуетах. Закохані Гриць (Сергій Озерянко) і Парася (Ольга Філатова) представлені в ліричних мелодіях, а пристрасні коханці Афанасій Іванович (Тимофій Зінченко) і Хівря (Катерина Філатова) постають динамічними і гумористичними образами. Не обійшлося без циган, улюблених чортів та

популярних народних пісень, які співають на гуляннях, не обійшлося і без гоголівських "гулянь". Романтичні пісні виконувала сольо циганка (заслужена артистка України Маргарита Томм) та в дуеті з циганом (заслужений артист України Володимир Гостішев). Окрім реального світу гоголівських персонажів, режисер паралельно вибудовує примарний світ, в якому існують містика і сатира. Саме тому несподівано з'являються цигани та їхні улюбленці (Віталій Крапіва, Сергій Прокопович), які обіцяють допомогти Грицьку, котрий не тямлячи від щастя, з великою радістю бере циганку за наречену, і відкривають кумові "таємниці" про стосунки між Хіврею та Афанасієм Івановичем. Також на сцені розповіли страшну історію про червону свитку, яка в режисерській інтерпретації трансформувалася і ніби "втїлилася" в рухомий танцювальний образ з чотирма ногами. Як і обіцяли корифеї театру на початку, було "і цікаво, і страшно". Найбільше глядачам сподобалася сцена з двома кумами. Хівря-Філатова скаржилася, що їй не дали грошей на шинок, а Гриць-Озерянка сміявся з її дурості при зустрічі з ним і з її рішучості, яку вона проявила, коли "напала" на підступну жінку. Коли Цибуля-Морус заговорив про червону свитку, стало страшно. Тут знадобилися театральні прийоми: вітер, зловісні звуки, коні, які ввижалися переляканим героям, але були фізично присутніми на сцені. Ситуацію врятував контраст музичних номерів, і після цих комічно напружених моментів в дію вступали веселі цигани. [9, 328].

«Сорочинський» Гоголя - все яскраво і барвисто біжить перед моїми очима. І, як вказує Олександр Злотник: «Найголовніше в мистецтві - це чесність, і театр повинен бути «живим». Тож завданням для театру яляється, який є дуже вдалим на підбір музичного оформлення, дозволити мелодіям і пісням «Сорочинського ярмарку» певним чином «вийти» за театр назовні, повернутися до публіки, привнести український дух і різноманітність. ярмарку, та показати щирість і відвертість українських характерів» [41].

Під керівництвом диригента, народного артиста України Віталія Скакуна, у супроводі оркестру Полтавського театру було яскраво відтворено гоголівську

виставу "Сорочинський ярмарок". Режисер Кочевенко також "інсценізував" фінал, завершивши виставу весіллям Гриця та Параски. Фінальний хор був молитвою за Україну, узагальненням оптимізму та світлих сподівань на майбутнє. "Сорочинський ярмарок", показаний у Полтавському театрі, був музичним концертом, що нагадував вертепні дійства, які є частиною народних фестивалів та святкувань. Тому трансформований і "рухомий" ландшафт різних майданчиків стає табакеркою, з якої висипаються персонажі, історії та анекдоти. Оскільки у виставі домінує фольклор, відчувається духовність народу. Музичні трансформації та нюанси, характерні для сучасних митців, наближають нову гоголівську постановку до сучасного глядача, де далеке минуле оживає на сцені Полтавського театру.

«Сорочинський ярмарок» у Дніпрі (додаток Б)

Прем'єра Дніпровського академічного театру опери та балету – це «Сорочинський ярмарок» українського та відомого композитора, автора пісень і народного артиста України Олександра Злотника. Сценарій належить Олександру Вратарьову. Оператором-постановником являється Олег Ніколаєв. Диригент - Юрій Пороховник. Диригентом хору виступає Валентин Пучков-Сорочинський. Аранжувальник прем'єри - Володимир Конончук. За костюми відповідальна Дарія Біла [38].

Чи була естетика естрадного ревію "Сорочинський ярмарок" створена українськими митцями? Чи відповідає естетика естрадного ревію Олександра Злотника "Сорочинський ярмарок" характеристикам академічного театру опери та балету? Як оперні співаки співають естрадні пісні? Чи виправдане використання бездротових мікрофонів у виставах? Дніпро — місце де живуть естети, які відвідують класичні оперні та балетні вистави і знайомі з особливостями цих жанрів. Водночас це велике індустріальне місто переживає не найкращі часи. Інтерес публіки до класичного мистецтва значно знизився. З чим це пов'язано? Соціологічні опитування мешканців міста показують, що

трагічний конфлікт і наслідки, що домінують у більшій кількості опер у сучасній соціально-політичній та військовій ситуації України, гнітюче впливають на глядача. Дніпровський глядач хоче бачити на сцені щось позитивне. Не смерть, а життя і надію на завтрашній день. Тому, як сказала в своєму інтерв'ю оперна діва Марія Бієщу: «глядач вже правий, тому що голосує своїми коштами». [40]

Партитура "Сорочинського ярмарку" налічує 15 номерів. Інтенаційна структура інструментальних та вокальних роботах Олександра Злотника характеризується певними художніми особливостями. У його творах присутні виразні мелодії, які засновані на народній інтонації, чіткі ритми, інтенсивність темпу та ясні, прості форми. Риторика поєднується з художньо-емоційним узагальненням музики та поезії. "ярмаркова" частина ревію виконує специфічну сценічну функцію, чітко окреслену українську розвагу. Вже на стадії увертюри твір зачаровує своєю динамікою, жвавим темпом і мелодійною структурою, що запам'ятовується. Важливу роль у ньому відіграють хорові розділи з образами сучасних українських розважальних пісень: "Пролог", "Ярмарок", "Шинкарська пісня", "Козацька пісня", "Свиняче рило", "Буслики", "Дивний сон" ("Весілля") та "Гопак". Ці пісні вирізняються художньою довершеністю та музичним контрастом найрізноманітніших мелодій, близьких до народних пісенних джерел, у поєднанні з кінетичним супроводом, що характеризується безперервним ритмічним пульсом. Таке поєднання створює "ярмарковий" комічний азарт. Тріо "Козобас" (скрипка, бубон, та козобас), тріо "Гриць і цигани", дует "Перепілочка" між Афанасієм Івановичем і Хіврі, мелодія кума Цибулі - ці номери характеризуються барвистою фактурою оркестру, трансформованою з тем українських народних пісень. Музика також є сумішшю ігрових пісень, жартівливих танцювальних пісень, циганських романсів тощо. Олександр Злотник також є одним з найкращих композиторів і поетів-піснярів, творцем красивої і радісної вокальної музики. Володіючи жанрами мелодійної декламації, романтичного аріозо, вальсу та інструментальної музики, Олександр Злотник трансформував досвід українського вокального мистецтва в

русло естрадного ревію, створивши вражаючі українські дуети та соло. Вступна мелодія Гриця, дует Гриця і Параски "Закохані слова" та арія Парасі "Принеси мені краси", хоч і відрізняються за настроєм та жанром, але майстерно поєднуються із загальним ліричним та чутливим стилем композитора. Написаний у лірико-романтичному національному стилі, композитор не звертається до прямого цитування народних мелодій, а створює власні теми, що характеризуються культурно-історичною глибиною українського фольклору. Загалом, мелодія відіграє провідну роль у хітах Олександра Злотника, які здебільшого створюються для репертуару поп-зірок. Поетичний текст додає романтичного настрою та національного характеру. Інценізація Олега Ніколаєва має на меті лаконічне та інтенсивне відтворення подій "ярмарку", інтерпретованих у дусі культури народного сміху: чоловічі "стривожено-перелякані" розповіді про червону свитку та чорта, лайка Хіврі на всіх, п'яні гуляння відвідувачів бару, залицяння Афанасія Івановича до Хіврі та сповідь кума Цибулі. Народні образи, відтворені у хорових сценах, доповнюються гнучкістю артистів балету (циганський танець, джаз-модерн дивертисмент "Чорти", гопак). Режисер поставив ансамбль так, щоб максимально наблизити глядачів до відчуття співу опери в естрадному стилі. Головні герої Гриць (Микола Єфименко) та Парася (Леся Задорожна) успадкували сильні сторони національних характерів і стали центром вистави (Додаток Е). Свіжі, легкі тембри і повні голоси співаків - тенорів, ліричних сопрано і колоратурних сопрано - дозволили втілити в образах щирий ліризм, глибоку любов до Батьківщини, мужність і завзятість, щедрий народний гумор. Солопій (Сергій Гомон, заслужений артист України), Хівря (Зоя Каїпова, заслужена артистка України), Афанасій Іванович (Самвел Адамян), Кум Цибуля (Олександр Сергеев, заслужений артист України), Шинкар (Володимир Гудзь). [4, 146-152]

"Дивертисмент" хореографа-постановника Олега Ніколаєва підкорює сцену Дніпровського академічного театру опери та балету і завойовує популярність серед публіки. Вокалісти, які працюють у жанрі академічної

опери, також змушені переосмислювати напрямок своєї творчості. Такими є вимоги сучасного ринку розваг. Проблеми застаття естрадних музичних стилів і злиття національних традицій з класичним вокальним мистецтвом успішно вирішуються. Робота професійних симфонічних оркестрів, де диригент Юрій Пороховник мав можливість опанувати принципи оркестрової партитури, тональної палітри та тематичного розвитку, також сприяла підвищенню рівня естрадної музики в цілому [33, 448].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

В першому розділі було проаналізовано джерельну базу щодо дослідження обраної теми.

Таким чином, сьогодні національний Сорочинський ярмарок став унікальним культурним явищем - колоритним ярмарком у Полтаві, який поєднує сучасні ринкові риси з традиційними народними звичаями та створює неповторну атмосферу українських народних гулянь. На сьогоднішній день, світовий балет «Гоголіана» не такий вже багатий. Було проаналізовано відтворення літературних образів повісті «Сорочинський ярмарок» в різних видах мистецтва. Можна згадати балети, поставлені у 1930-1940-х роках: «Ніч перед Різдвом» Бориса Асаф'єва (1938) та «Сорочинський ярмарок» (1940), "Тарас Бульба" Василя Соловйова-Сєдого (1940). За винятком останнього, вони не залишили після себе впливового результату в розвиток балетних театрів. В ході вивчення біографії Гоголя було виявлено, що творча спадщина Миколи Гоголя являється чудовим джерелом для нових художніх ідей. Коріння уяви автора близьке до витоків балетного мистецтва і розкриває нескінченні можливості для створення чудових сценічних вистав, що наповнюються духом новизни.

Розглянуто балетну та хореографічну інтерпретацію «Сорочинського ярмарку» в українському професійному та аматорському мистецтві, досліджено, на жаль, становище сучасного українського музичного театру не сприяє розвиткові творчості, особливо з економічних причин. В останні роки не з'явилося жодної нової української опери чи балету (навіть у портфоліо композиторів). Єдина надія на те, що криза мине і нові звернення до гоголівської тематики збагатять хореографічну культуру новими і цінними результатами.

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЬО-АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ЗАДУМУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»

2.1 Обґрунтування вибору теми. Лібрето

«Сорочинський ярмарок» Миколи Гоголя має велику історичну значимість в Україні. В сьогоденні, актуальність цього ярмарку полягає в тому, що він не тільки зберігає культурну спадщину і традиції українського народу, але й привертає увагу туристів з усього світу. Сорочинський ярмарок є одним з найстаріших та найвідоміших ярмарків в Україні, а його історія тягне коріння з ХІХ століття. Сорочинський ярмарок - це не просто традиційне свято, а й важлива подія для розвитку туристичної галузі і економіки місцевості. Він пропонує можливість відчувати атмосферу стародавнього ярмарку, де представлені різноманітні вироби народних майстрів, страви традиційної української кухні, народні розваги і музичні виступи. Крім того, сорочинський ярмарок сприяє збереженню культурної спадщини, традицій та звичаїв українського народу. Він передає поколінням цінні знання та навички, які важливі для збереження української ідентичності і національної свідомості. Таким чином, «Сорочинський ярмарок» Миколи Гоголя є актуальним і в сьогоденні, оскільки сприяє розвитку туристичної галузі, збереженню культурної спадщини та підтримці української ідентичності. «Сорочинський ярмарок» дав багатий матеріал для творчого опрацювання цієї теми письменниками, художниками та композиторами.

Отже, актуальність Сорочинського ярмарку в сьогоденні полягає в збереженні традицій, приверненні туристів, розвитку економіки та сприянні культурному обміну.

Лібрето

Теплий серпневий день. Дії відбуваються в чарівному селі Великі Сорочинці. Мешканці села збираються на масштабному ярмарку. Хтось представляє свій товар, хтось прийшов за новими речами та продуктами. На

ярмарок з'являються Солопій Черевик та його красуня-дочка Параска, аби продати декілька мішків пшениці та старого коня.

В той час коли батько зайнятий продажем свого товару, розмовами з кумом, Гриць помічає Параску. Хлопець розуміє, що безмежно кохає дочку Черевика і буде свататись до неї. Параска відповідає взаємністю Грицю.

Люди на ярмарку помічають закохану пару. Дехто щиро радіє за них, інші ж шепочуться між собою про новостворену пару. Аж раптом на ярмарок вривається цілий табір циган. (Додаток Г). Своєю присутністю вони відволікають всіх від Гриця та Параски, які не втративши моменту тікають з ярмарку, щоб усамітнитись. (Додаток Д).

Незабаром батько помітив відсутність дочки на ярмарку. І побачивши Параску та парубка, що стояли, обнявшись та наспівуючи один одному любовні пісні, він спочатку розлютився. Але хвильку подумавши, вирішив дізнатись, хто ж то за парубок, який він вмілий та спритний.

Гриць помітив, що батько його коханої відволікся від продаж, та дивиться на них. Грицько вирішує діяти і першим представляється батькові Параски ,як син Охріма Голопупенка. Хлопець відразу сказав, що безтями покохав Параску і хоче оженитися на ній.

Солопій готовий віддати свою дочку за нього, якщо він доведе, що достойний Параски. Гриць запевнив Черевика у щирому коханні до своєї обраниці і буде достойним її серця. Солопій придивлявся до юнака, довго обдумував все.

Весь ярмарок затамував подих, всі були в очікуванні, яке ж рішення прийме Солопій Черевик. Дівчата та хлопці, чоловіки та жінки, неначе й забули для чого зібрались сьогодні під палючим сонцем.

І ось нарешті, батько все ж таки дає дозвіл на одруження Параски та Гриця. Він впевнився, що хлопець буде оберігати його Параску, як він оберігав її все життя. До того ж він бачив закохані очі дочки, які благали про дозвіл. Він

бачив, яка щаслива Параска біля юнака і не міг забрати спільне щасливе майбутнє у молодят.

Параска та Гриць щиро подякували і низько вклонились Солопію, та розтанули в міцних обіймах.

Тож мешканці села та його гості зірвались веселим гомоном, оточили молодят з привітаннями.

Весіллю бути!

2.2 .Вид.Форма.Жанр. Ідейно-тематичний аналіз

Вид: народно-сценічний танець

Форма: хореографічна композиція

Жанр: лірико-комедійний

Тема: показ життя Полтавщини через ярмарок, як важливого життєвого дійства та прагнення закоханих бути разом.

Ідея: зберігати та відтворювати кращі побутово-звичаєві надбання нашого народу; палке кохання завжди перемагає труднощі.

Надзавдання: втілювати літературні образи творів видатних письменників в різних видах хореографії,збагачуючи репертуар творчих колективів.

Драматургічна побудова:

Експозиція

Вирує ярмарок. На якому присутні всі головні герої та інші чоловіки і жінки, що прийшли на ярмарок. Ярмарок переривають гамірні, веселі цигани.

Зав'язка

Зародження кохання між Грицем та Параскою.

Розвиток дії

Епізод 1: Батько Параски помічає закохану молоду пару і сумнівається в тому, чи давати дозвіл на одруження.

Епізод 2: Гриць остаточно запевняє батька, що він хороший, мужній, сильний, моторний парубок і просить руку та серце Параски.

Кульмінація

Батько розуміє, що між його дочкою та Грицем щире кохання, парубок дійсно достойний Параски та дає згоду на їх весілля.

Розв'язка

На ярмарку всі щасливі та радісні за молодят. Параска та Гриць щиро дякують батькові за благословення. Відбувається святкове гуляння.

2.3. Шляхи та методи реалізації творчого задуму. Сценарно-композиційний план

Епізод	Виконавці	Світло	Реквізит	Музичний матеріал	Хронометраж
1. Експозиція Вирує ярмарок. На якому присутні всі головні герої та інші чоловіки і жінки, що прийшли на ярмарок. Жінки продають спідниці, сорочки, стрічки. Дівчата із захопленням розглядають чудові прикраси. Жінки більше звертають увагу на свіжі овочі та худобу. На ярмарку з'являється Солопій Черевик та його	Шестеро юнаків, шестеро дівчат (мешканці села). Восьмеро дівчат (циганки) та циган	Яскраве денне світло	Різноманітний товар (одяг, прикраси, взуття, їжа, побутові речі)	1. Українська мелодія (автор не відомий) у виконанні Національного оркестру народних інструментів України. 2.«Циганочка» у виконанні Національного оркестру народних інструментів України	00:00 – 4:54

красуня-дочка Параска,
аби продати декілька
мішків пшениці та
старого коня.

І тут, не очікувано, на
ярмарок, як вихор,
вриваються гамірні,
веселі цигани. Які,
прагнуть не лише
погадати, а й обдурити
людей, та на цей раз їм
це не вдається. Тож
вони кружляють в
запальному танці. На
ярмарку також
присутній молодий
парубок Гриць.

2. Зав'язка В той час, коли батько зайнятий продажем свого товару, розмовами з кумом, Гриць помічає Параску. Хлопець розуміє, що закохався у дочку Черевика і буде свататись до неї. Параска відповідає взаємністю Грицю. Люди на ярмарку помічають закохану пару. Дехто щиро радіє за них, інші ж шепочуться між собою про новостворену пару. Гриць та Параска, не втрачають моменту,	Шестеро юнаків, шестеро дівчат (мешканці села). Солопій Черевик, Гриць, Параска	Яскраве денне світло. Коли танцюють Параска та Гриць – світло приглушене, тепле.	Різноманітний товар (одяг, прикраси, взуття, їжа, побутові речі)	«Баркарола» (Пливе човен) композитора Миколи Лисенка у виконанні Національного оркестру народних інструментів України.	4:55 – 7:58

коли батько відволікається на шумний ярмарок і тікають з нього, щоб усамітнитись. Незабаром батько помітив відсутність дочки на ярмарку. І побачивши Параску та парубка, що стояли, обнявшись та наспівуючи один одному любовні пісні, він спочатку розлютився.					
3. Розвиток дії Епізод 1:	Солопій Черевик, Гриць,	Яскраве денне світло	Різноманітний товар (одяг, прикраси,	«Ой, дівчино, шумить гай» - українська	7:59 – 8:50

Гриць просить руку та серце Параски. Черевик сумнівається в тому чи давати дозвіл на одруження. Епізод 2: Солопій готовий віддати свою дочку за парубка, якщо він доведе, що достойний Параски. Гриць запевнив Черевика у щирому коханні до своєї обраниці і буде достойним її серця. Солопій придивлявся до юнака, довго обдумував все.	Параска		взуття, їжа, побутові речі)	народна пісня у виконанні Національного оркестру народних інструментів України.	

4.Кульмінація Весь ярмарок затамував подих, всі в очікуванні, яке ж рішення прийме Солопій Черевик. Батько розуміє,що між його дочкою та Грицем щире кохання, парубок дійсно достойний Параски та дає згоду на їх весілля.					
5.Розв’язка На ярмарку всі щасливі	Шестеро юнаків,	Яскраве денне світло	Різноманітний товар (одяг,	«Українська фантазія» В.	8:51 – 10:24

та радісні за молодят. Параска та Гриць щиро дякують батькові за благословення. Відбувається святкове гуляння. Всі вітають молодят. Весілля бути!	шестеро дівчат (мешканці села). Солопій Черевик, Гриць, Параска		прикраси, взуття, їжа, побутові речі)	Попадюк - Національний оркестр народних інструментів України.	

2.4 Характеристика дійових осіб

У хореографічній композиції «Сорочинський ярмарок» зображено українське населення – молодих хлопців та дівчат, чоловіків та жінок та їх діти, цигани, які перебувають на ярмарку. А також присутні головні герої – Параска, Гриць та Солопій Черевик.

Параска – вона є однією з головних персонажів, яка представляє звичайне сільське життя та культуру. Параска зображена як привітна та простодушна дівчина. Вона має привабливу зовнішність, через яку притягує увагу чоловіків на ярмарку. Параска вбрана в традиційний народний одяг, що підкреслює її належність до селянського середовища. З іншого боку, Параска може бути сприйнята як наївна та легковажна. Її недосвід та незнання приводять до комічних ситуацій та непорозумінь. Її характер і дії відображають реалії життя сільської молоді в той час. Закохується у молодого парубка Грицька.

Гриць – у повісті "Сорочинський ярмарок" Миколи Гоголя, образ Гриця є одним з головних персонажів. Гриць – молодий, працьовитий та наївний селянин з села Сорочинці. Він є типовим представником простого селянського народу, звичайним хлопцем, який проводить своє життя в сільському господарстві і займається скотарством. Гриць відомий своїм великим серцем та безпорадністю, іноді навіть незграбністю. Він надзвичайно легко пристосовується до життя і на ярмарку матиме низку комічних пригод. Виразна риса його характеру - легковірність. Гриць дуже довірчий і легко піддається впливу інших людей. Саме через це він потрапляє в різні комічні ситуації та незграбні пригоди. Парубок дуже хороший та щирий в своїх вчинках і палко кохає юну Параску.

Солопій Черевик – один з головних персонажів повісті «Сорочинський ярмарок». Він зображений як смертельно серйозна та містеріозна постать. Солопій є прикладом українського чоловіка із непримітним, але в той же час надзвичайно глибоким характером. Він носить з собою деякі загадкові риси та

позбавлений реальності. Солопій відомий своїми філософськими та розмірковувальними монологами, які глибоко вражають читача. Він завжди у своїй сорочці воює зі світом, його характер символізує свободу думки та самовдосконалення. Черевик створює враження загадковості і сили. Його наявність додає глибини і містичності до фольклорного світу, створеного Гоголем. Він може розглядатися як символ українського духу і національної самосвідомості. Загалом, Солопій Черевик представляє собою важливий та цікавий персонаж, який допомагає поглибити розуміння української культури та національного характеру.

Цигани – в повісті "Сорочинський ярмарок" образ циганів не є основним, але має важливе значення для розкриття характеру деяких персонажів. Цигани зображаються як мандрівні торговці, що мають великий досвід у комерційних справах. Вони представлені як романтичні, таємничі та екзотичні фігури, що зуміли вжити свій загадковий образ для вигоди та прибутку. Цигани виступають як посередники, які допомагають Грицькові втілити його план, та вирішити романтичну сюжетну лінію. Хоча їхні дії можуть здаватися плутаними та хитромудрими, вони уособлюють життєлюбство та невпинних шукачів вигідних угод. Цигани в повісті "Сорочинський ярмарок" символізують свободу, незалежність, торгіву спритність та загадку, що володіє привабливістю для інших персонажів. Вони додають нотку фольклору та колориту у сюжеті, а їх присутність виступає важливим фактором у розвитку подій та розкритті характерів головних героїв.

Мешканці села – зображені яскраво і живописно. Їх характери мають багато специфічних ознак, які можна пов'язати з вітчизняним сільським життям того часу. У селі зустрічаються різні соціальні верстви, починаючи від багатих поміщиків та купців до простих селян. Переважна більшість мешканців села в повісті є не дуже заможними і залежать від поміщика. Вони працюють на землі, ведуть селянський спосіб життя та займаються різними промисловими ремеслами для забезпечення себе та своїх сімей. Упорядкованість і ієрархія

також впливають на стосунки мешканців села. Кожна селянська родина має свої соціальні зв'язки та роль у суспільстві, а взаємовідносини між ними базуються на родинній приналежності, статусі та політичних і економічних обставинах. Багато мешканців села виявляються життєрадісними, простодушними та привітними людьми. Вони насолоджуються ярмарком, якому присвячується повість, мають багато цікавих розмов і забав.

2.5 Музичний матеріал, його особливості

Музичний матеріал даної хореографічної постановки являється різноманітним та цікавим. Для супроводу хореографії було використано кілька музичних творів, які були об'єднані в єдину композицію. Використання музики різних жанрів та характеру надало хореографічному твору "Сорочинський ярмарок" різноманітних емоцій (закоханості, гніву, сумнівів, здивування і т.д). Оскільки інтерпретація твору була виконана в сучасному стилі, мелодії також були обрані сучасні.

Аби передати щасливі, веселі, гомінливі емоції селян на ярмарку за основу була взята музика українська мелодія (автор не відомий) у виконанні Національного оркестру народних інструментів України. Також чудово підкреслила запальних циган музична композиція «Циганочка» у виконанні Національного оркестру народних інструментів України.

Для відтворення танцювального фрагменту закоханої пари Гриця та Параски, була використана музична композиція «Баркарола» композитора Миколи Лисенка у виконанні Національного оркестру народних інструментів України. У цій композиції піаніст взяв за основу народну пісню «Пливе човен». Фортепіанна п'єса М. Лисенка - один з найкращих творів композитора, сповнений його любові до народних українських пісень та рідної природи.

Микола Лисенко по праву вважається основоположником української народної музики. Важливу роль у цьому відіграла як його композиторська, так і етнографічна діяльність. І його композиційна, і етнографічна діяльність зіграли

в цьому важливу роль. Лисенко наголошував на можливостях глибокого знання фольклору: "Для фольклориста, як і для музиканта, є великою потребою ходити серед селян, записувати їхній світогляд, їхні розповіді, їхні спогади, їхні перекази».

Щоби передати піднесений настрій молодят, їх вдячність Солопію, та радість мешканців села була використана музична композиція «Українська фантазія» В. Попадюк - Національний оркестр народних інструментів України.

Музика "Українська мелодія" від В. Попадюка представляє собою колекцію композицій, які відображають українську культуру, народну музику та традиції. В. Попадюк – відомий український композитор, який звертається до мелодій народних пісень та розробляє їх у своїх власних аранжуваннях. Музика "Українська мелодія" багата на емоції, меланхолійну атмосферу та різноманітні музичні інструменти. Ця музика створена, щоб відтворити душу та настрій українського народу. Вона може створювати спокій, занурюючи слухачів у відчуття природи й історії України. Мелодії В. Попадюка викликають патріотичні почуття та глибокі емоції, відображаючи красу та багатство української музичної культури.

Наразі він проживає та продовжує свою творчу діяльність закордоном. В. Попадюк подорожує світом із концертами та прославляє наш талановитий народ.

Національний оркестр народних інструментів України володіє чарівним даром: мелодією, в якій живе доля народу, його унікальна історія та віра в безсмертя. Він був заснований у 1969 році і до сих пір користується підтримкою широкої аудиторії слухачів та музикознавців. Завдяки своїй новаторській роботі з популяризації мистецтва народних інструментів він зарекомендував себе як унікальний колектив. Фактично, сьогодні це єдиний професійний оркестр, який використовує українські інструменти. На сьогоднішній день оркестр зіграв понад 2500 концертів. Висока майстерність музикантів дозволяє оркестру розширювати свій творчий діапазон і знайомити

слухачів з українською класичною музикою та здобутками сучасних українських композиторів.

Весь музичний матеріал був підібраний таким чином, щоб донести до глядачів сільське життя України того часу, повсякденне життя людей та щире, справжнє кохання.

2.6 Опис костюмів

Український одяг селян Центральної України у ХІХ столітті відображав традиційність та культурну специфіку регіону.

Вбрання селян завжди вирізнялось простотою та зручністю. До чоловічого одягу відносяться: лляна сорочка та полотняні штани, залежно від пори року одягали свити або кожухи. Сорочка – це важлива частина чоловічого одягу. Вона мала вільний крій, довгі рукава та здебільшого вишивалася на грудях, комірі та манжетах. Вишивка може бути виконана в різних візерунках та кольорах, в залежності від регіону і традицій. Щодо штанів, вони зазвичай носилися широкими. Традиційно, вони були зроблені з льону або вовни. Штани прикрашалися різними вишивками або орнаментами. Також, до чоловічого одягу входили пояс, в'язана чи шкіряна стрічка, що модифікувала силует, залежно від місцевої традиції. Чоловіки часто носили солом'яні чепці або капелюшки на голові. Варто відзначити, що в центральній Україні стиль одягу селян чоловіків може відрізнятися від інших регіонів.

До жіночого одягу відносяться: біла лляна сорочка, плахта, юпка, і на холодну пору року свити та козушки. Одним з основних елементів була сорочка або "вишиванка". Сорочка мала різноманітні варіації залежно від регіону. Вона зазвичай виготовлялася з лляної тканини та прикрашалася вишивкою. Візерунки на сорочках мали символічне значення і передавали певні послання. Також до одягу входив пояс, який носили на сорочці, щоб підкреслити талію. Жінки також носили спідниці, що можуть бути довгими або короткими, залежно від регіону. Вони виготовлялися із шерсті або льону і прикрашалися різними візерунками і орнаментами. Щодо верхньої одяжі – свити та кожухів, що одягались

поверх сорочки, виготовляли їх з плетених матеріалів або шерсті. Вони також можуть бути прикрашені вишивкою або мережками. Головним убором у дівчат були смужки тканин або вишиті стрічки.

Загалом одяг поділявся на робочий – для праці в полі, та святковий з елементами традиційної вишивки певного регіону.

При створенні хореографічних образів костюми змінювалися відповідно до сценічних умов та зручності виконавців.

Основними елементами костюма української селянки є шкіряні танцювальні туфлі, лляна вишита сорочка, спідниця та квітчаста пов'язка на голові.

Для чоловіків: сорочки-вишиванки, шаровари та червоні чоботи.

Образ Параски: заплетена коса, з вплетеною червоною стрічкою. Вишита сорочка, яка заправлялась в червону спідницю, та червоні шкіряне танцювальне взуття.

Образ Гриця: вишита сорочка, шаровари червоного кольору та червоні чоботи.

Образ Солопія Черевика: вишита сорочка, шаровари темно-червоного кольору, чорний жупан, сіра шапка та чорні чоботи.

Образи циганів: чоловічий костюм складається з:

1. Брюки широкі або шаровари-шаркати. Вони можуть бути прикрашені вишивками, мереживом або гудзиками.

2. Сорочка являється яскравою і кольоровою. Вона зазвичай має вишивку. Може мати довгі рукави чи короткі, залежно від регіональних відмінностей.

3. Жилет або накидка костюм часто доповнюється цими елементами одягу. Зазвичай жилети мають гудзики.

4. Сукня або спідниця - деякі жінки-циганки носять складні шовкові або бавовняні сукні або спідниці. Вони мають розкішну вишивку та прикраси.

5. Взуття - цигани можуть носити різне взуття, від традиційних шкіряних черевиків до кольорових туфель або сандалів. У постановці циган в шкіряних черевиках, циганки – шкіряних чорних туфлях.

6. Прикраси: Циганський костюм часто доповнюється різними прикрасами, такими як сережки, намиста, браслети та кільця. Вони можуть бути виготовлені зі скла, металу або кольорового каміння.

Загалом, циганський костюм відображає багатство кольорів, вишукані вишивки та елементи різноманітних прикрас. Він відображає унікальну культуру та ідентичність циганського народу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі кваліфікаційної роботи: творчого проєкту з пояснювальною запискою подано обґрунтування вибору теми, ідейно-тематичний аналіз, досліджено основну тему та ідею хореографічної інтерпретації твору Миколи Гоголя «Сорочинський ярмарок». Подано лібрето твору, в якому висвітлюються події життя українського народу 19 століття, зокрема історія кохання Гриця та Параски.

Також у даному розділі чітко визначено форму, жанр та вид твору: хореографічна композиція створена у лірико-комедійному жанрі, в її основу покладено лексику народно-сценічного танцю. Розписаний сценарно-композиційний план, в якому містяться всі деталі до кожного хореографічного епізоду, а саме: назва, кількість виконавців, особливості використання освітлення, вказано реквізит та музичний супровід.

Розділ включає в себе змістовну характеристику дійових осіб, включаючи головних героїв та другорядних. Надана інформація про музичний супровід постановки, вказано автора або композитора та виконавців. Підбір музичного супроводу відбувався відповідно до теми та характеру хореографічної композиції «Сорочинський ярмарок».

У розділі вказано детальний опис костюмів учасників постановки. За основу було обрано традиційний костюм українських селян 19 століття, але він був дещо змінений за рахунок сценічних потреб.

ВИСНОВКИ

В процесі підготовки та написання пояснювальної записки до творчого проекту були використані наступні тенденції:

- ознайомлено з біографією та творчістю М.Гоголя;
- було розглянуто етапи створення повісті «Сорочинський ярмарок»;
- проаналізовано відтворення літературних образів повісті «Сорочинський ярмарок» в різних видах мистецтва, таких як: театр, кіно, мюзикл, опера;
- розглянуто балетну та хореографічну інтерпретації «Сорочинського ярмарку» в українському професійному та аматорському мистецтві.

Було вивчено та проаналізовано низку досліджень, що стосуються безпосередньо творчості М. Гоголя, а саме питання міфотворчості та міфологізації, жанрової специфіки, художньої структури та мотивної організації, розглядаються в монографії В. Мацапури. Монографія В. Мацапури "Микола Гоголь: світ мистецтва через призму поезії" (2009).

Людська психіка на стику страху, любові як засобу позбавлення від страху, буття і страху та інших відтінків страху лягла в основу монографії "Гоголь: буття і страх" (2002). Також варто відзначити роботу В. Воропаєва "Пізній Гоголь (1842-1852): Нові напрямки дослідження", В. Звиняцьковський "Чи реаліст Гоголь?" (2004), "Україна і Гоголь: погляди з 1840-х років", "Ви доведете сміхом" (комічне в Гоголя)" (2009), О. Ніколенко "Таємниці Гоголя" (2009), "Красуня і чудовище" (2007), "Мертві душі" як медична історія тогочасного суспільства" (2008), "Жінки в житті Миколи Гоголя" (2009); Гусєва М.В.

У сучасному літературознавстві увага дослідників зосереджена на таких питаннях, як художній метод Гоголя, барокова поетика його творів, творча та особиста доля Гоголя в пізній період, духовно-естетичні пошуки митця. Ці питання знайшли відображення у працях Ю. Барабаша, П. Михеда, Н. Крутікової, В. Воропаєва, О. Анненкової та інших. Заслуговує на увагу монографія Юрія Барабаша "Коли я забуду тебе, Єрусалим. Гоголь і Шевченко.

Студія порівняльної типології." (2001), де автор проводить порівняльно-типологічні методи дослідження, розглядає особисті та творчі долі цих двох великих письменників 19 століття, аналізуючи їхні етичні та естетичні концепції.

Низка дисертаційних досліджень присвячена розробці різних аспектів гоголівської прози, коло яких з роками розширюється. Зокрема, особливостям поетики творів М.В. Гоголя присвячені наступні дисертації: «Повісті Гоголя. Принципи наратива» С. Овечкіна (2005), «Речовий світ у творчості М.В. Гоголя: на матеріалі «Вечір на хуторі біля Диканьки», «Миргорода» Є. Мякинїної (2006), «Ритм прози М.В. Гоголя» К. Сергєєвої (2007), «Концептуальна парадигма як відображення авторського світобачення» С. Троцюк (2007), «Проблеми дієвості слова у мистецькому світі М.В. Гоголя» П. Ніколаєвої (2008) та ін.; мотивній організації – «Мотиви влади у прозі М.В. Гоголя» С. Рюпиной (2005), «Мотив «живого портрета» у повісті М.В. Гоголя «портрет»: текст та контекст» В. Баль (2011) та ін.

Окремо вивчено та проаналізовано низку джерел, зокрема, художню літературу, рецензії на літературні твори про сам ярмарок, про повість «Сорочинський ярмарок» Миколи Гоголя, нариси та інтернет-сторінки. Усі проаналізовані матеріали створили цілісний образ і допомогли надалі адаптувати та побудувати власну інтерпретацію історії в кохання в хореографічний витвір.

Другий розділ включає в себе лібрето, написане для хореографічної композиції «Сорочинський ярмарок». Зокрема, демонструється буденне життя українських селян 19 століття, їх звичаї та розваги. Але головним постає щире та вірне кохання молодої пари, Гриця та Параски, яке має пройти через певні перепони. У цьому розділі описано ідею, тему, мету, форму, жанр і вид хореографічної картини. У сценарно-композиційному плані детально описуються розділи, їх зміст та суть, кількість задіяних виконавців, особливості використання освітлення та музичного супроводу для показу певного

емоційного забарвлення фрагменту та характеристики героїв. Композиції поєднані між собою таким чином, що створюють враження єдиного цілісного твору, який не заважає глядачеві зануритися в історію постановки.

Кожен костюм відображає характер персонажів та відповідає історичній реальності і адаптований до сцени.

«Сорочинський ярмарок» Миколи Гоголя залишається актуальним і в наші дні з кількох причин. По-перше, цей ярмарок відображає безсмертність народних традицій, що продовжують жити в українських серцях. Він став символом українського народу, його культури та національного самовизначення. По-друге, Сорочинський ярмарок привертає увагу як місцевих, так і зарубіжних туристів. Він став популярним туристичним об'єктом, що сприяє розвитку туризму у регіоні та піднімає економіку. Ярмарок пропонує відчуття аутентичності, де відвідувачі можуть насолодитися народними ремеслами, виставками, виступами та іншими культурними подіями. Крім того, Сорочинський ярмарок допомагає зберегти й передати наступним поколінням культурну спадщину України. Він підтримує традиційні заняття, ремесла та народні обряди, допомагаючи людям пізнати і зблизитися зі своїм минулим.

Отже, Сорочинський ярмарок Миколи Гоголя залишається актуальним навіть у наш час, як символ української культури та засіб збереження національної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш Ю. Вибрані студії. Сковорода. Гоголь. Шевченко / Юрій Барабаш. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 744 с.
2. Ковальчук О. Г. Гоголь: буття і страх : монографія / О. Ковальчук. – Ніжин, 2009. – 127 с.
3. Крутікова Н. Є. Дослідження і статті різних років / Н. Є. Крутікова ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, НАН України. – К. : Стилос, 2003. – 540 с.
4. Максименко Б. Д. Балет і мюзикл «Сорочинський ярмарок» за однойменною повістю Миколи Гоголя. Матеріали УІІ Міжнародної науково-практичної конференції "Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі. 1-2 червня 2023 р. Київ. 2023. С. 146-152.
5. Мацапура В. И. Н. В. Гоголь: художественный мир сквозь призму поэтики / В. И. Мацапура. – Полтава : Полтавський літератор, 2009. – 304 с.
6. Михед П. В. Пізній Гоголь і бароко: українсько-російський контекст / П. В. Михед. – Ніжин, 2002. – 208 с.
7. Борисенко В. Традиції і життєдіяльність етносу: на матеріалах святково- обрядової культури українців: навч. посібник для студ. вищих навч. закл.; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Унісерв, 2000. - 190 с.
8. Боряк О. Україна: етнокультурна мозаїка. Голов. ред. С. Головка. - Київ : Либідь, 2006. - 328 с.
9. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т.І. Лісостеп. Степ.К.:Балтія-Друк, 2008. С.34-45
10. Гоголь М.В. Вій / Пер. за ред. П. Панча // Гоголь М. Твори: в 3 т. / Заг. ред. М. Гудзія. — К., 1952. — Т. 1. — С. 414—451.

11. Горелов М. Українська етнічна нація . Микола Горелов, Олександр Моця, Олег Рафальський. - Київ : Еко-продакшн, 2012. 174 с.
12. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу . Упоряд. і авт. післям. Я. Левчук. - Київ : Либідь, 2006. - 256 с.
13. Звичаї нашого народу : нар.-календар. звичаї, укр. нар. одяг : етногр. нарис / Олекса Воропай. – К. : Пульсари, 2012. – 630, [1] с. : кольор. іл., портр. – (Програма «Українська книга»).
14. Золота книга українських традицій та звичаїв. Авт.-укладач І. Скрипник - Донецьк: ТОВ «Агентство Мультипрес», 2011- 288 с.
15. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. Київ : Обереги, 1994. – Т.3. – 528 с.
16. Колесса Ф. Історія української етнографії . НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. - К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2005. - 366 с.
17. Макарчук С. Етнічна історія України : навч. посібник / С. А. Макарчук. - Київ : Знання, 2008. - 471 с.
18. Микола Гоголь. Ніч перед різдвом. Пер з рос.: Володимир Держирука. Оліфант, Па: Накладом "Американсько-Української Видавничої Спілки. З друкарні «Нового Життя». 1914. 61 стор.
19. Микола Гоголь. Сорочинський ярмарок. Переклад з рос.: А. Харченко // Микола Гоголь. Страшна помста та інші оповідання. Вінніпег: Накладом Івана Тиктора. Пер з рос. А. Харченка та ин.; за редакцією: Я. Рудницького. 1952. 147 стор.: С. 13-50
20. Микола Гоголь. Тарас Бульба. Перша редакція. Пер. з рос.: Василь Шкляр. Львів: Априорі, 2017. 136 стор.
21. Опілля // Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т.І. Лісостеп. Степ.К.:Балтія-Друк, 2008. С.47 – 53
22. Письменницька спадщина М.Гоголя в українському балетному театрі на рубежі ХХ-ХХІ століть, Гресь О.І., 2017р. – 258с.

23. Поляшенко Т. В. Культурні традиції календарно-народної обрядовості // Питання культурології. 2013. Вип. 29. С. 110-115.
24. Середнє Подніпров'я // Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т.І. Лісостеп. Степ.К.:Балтія-Друк, 2008. С. 75 – 8
25. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу . Київ : Освіта, 1995. – 272 с.
26. Скуратівський В. Т. Святвечір. Українська пізнавальна бібліотека "Земляни" . Київ "Перлина". Книга І. 1992. 286 с.
27. Скуратівський В. Т. Святвечір.: Українська пізнавальна бібліотека "Земляни" . Київ "Перлина". Книга ІІ. 1994. 192 с.
28. Стамеров К. Нариси з історії костюмів. Частина І. Київ, 1978. 243с.
29. Стамеров К. Нариси з історії костюмів. Частина ІІ. Київ: Мистецтво. 1978. 173с.
30. Супруненко В. Народини: Витоки нації; символи, вірування, звичаї та побут українців. Запоріжжя : МП «Берегиня» , 1993. 136 с.
31. Традиції та звичаї українців / Г.О. Гуркіна, О.В. Сердюк. – Х. : Торсінг плюс, 2008. – 95 с. : іл. – (Моя Україна).
32. Українська фольклористика : словник-довідник / уклад. і заг. ред. М. Чернописького. Тернопіль : підручники і посібники, 2008. 448 с.
33. Українські традиції і звичаї / авт.-упоряд. В. М. Скляренко, А. С. Шуклінова й ін. Харків : Фоліо, 2007. 318 с.
34. Українці: Історико-етнографічна монографія [у двох книгах] / Анатолій Пономарьов (гол. ред.). 1999. – Кн. 2. 544 с.
35. Художній світ Гоголя : [зб. наук.-метод. матеріалів / упоряд. В. В. Чирка]. – Полтава : ПОІППО, 2008. – 168 с.

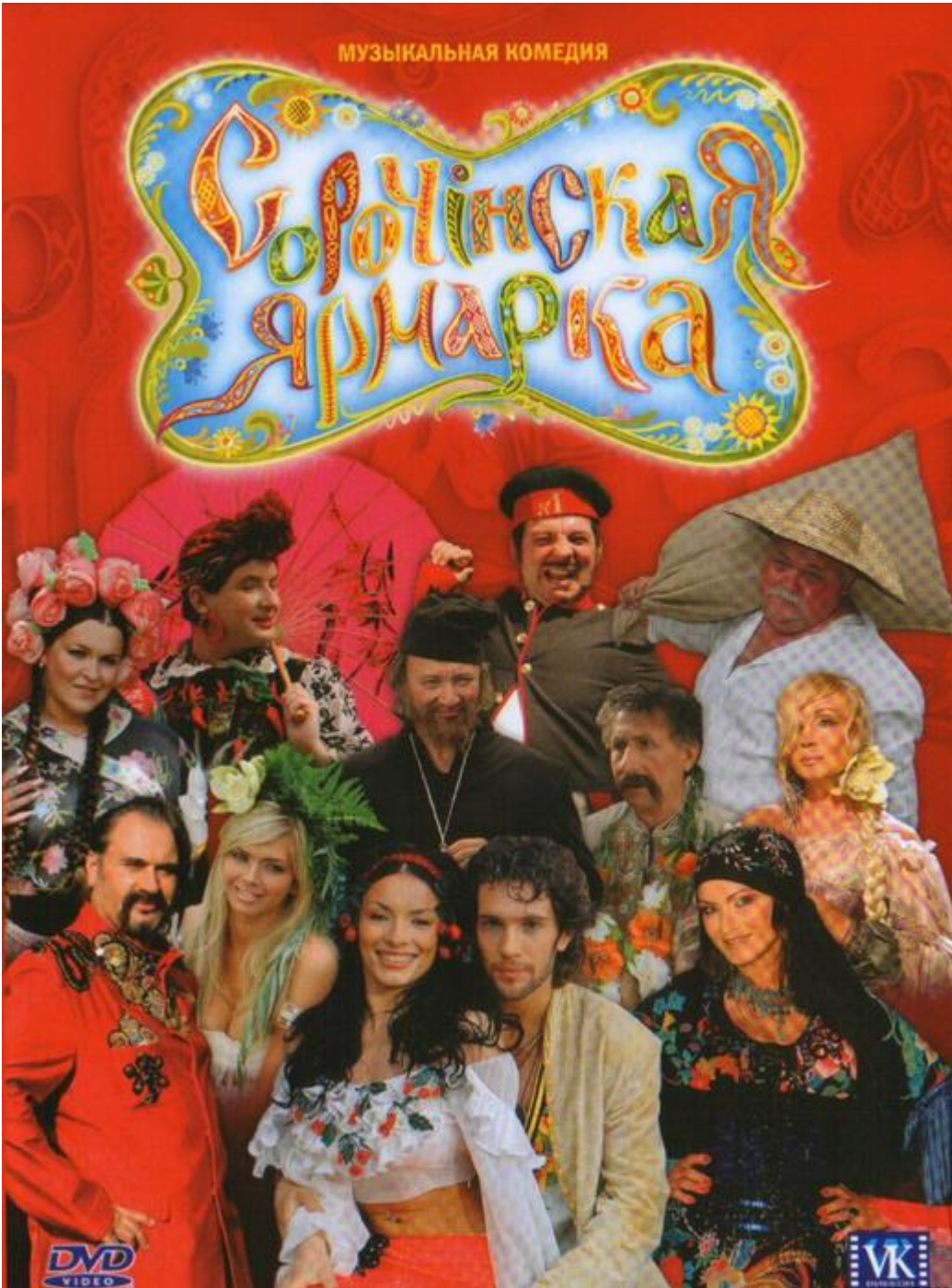
ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ

36. <https://library.ndu.edu.ua/images/doc/9.pdf> (дата звернення 07.11.2023)
37. <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/8543/1/%d0%9c%d0%92%20%e2%84%967.1%20%2883.1%29%20%d0%9a%d1%83%d1%88%d0%>

- bd%d1%96%d1%80%d0%be%d0%b2%d0%b0.pdf (дата звернення 07.11.2023)
38. <https://www.opera-ballet.com.ua/repertoire/sorochinskij-yarmarok/> (дата звернення 11.11.2023)
39. <http://www.disslib.org/filosofski-pohljady-m-v-hoholja-v-konteksti-ukrayinsko-ho-romantyzmu.html> (дата звернення 11.11.2023)
40. <https://mus.art.co.ua/sorochynskyj-yarmarok-u-dnipropetrovsku/> (дата звернення 17.11.2023)
41. <https://teatr-gogolya.pl.ua/news/zmi/mjuzykl-sorochinskij-jarmarok-vpershe-pobachiv-svitlo-rampi-na-ridnij-zemli-mikoli-gogolja> (дата звернення 20.11.2023)
42. <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2392/1/Fisak.pdf> (дата звернення 10.11.2023)

ДОДАТКИ

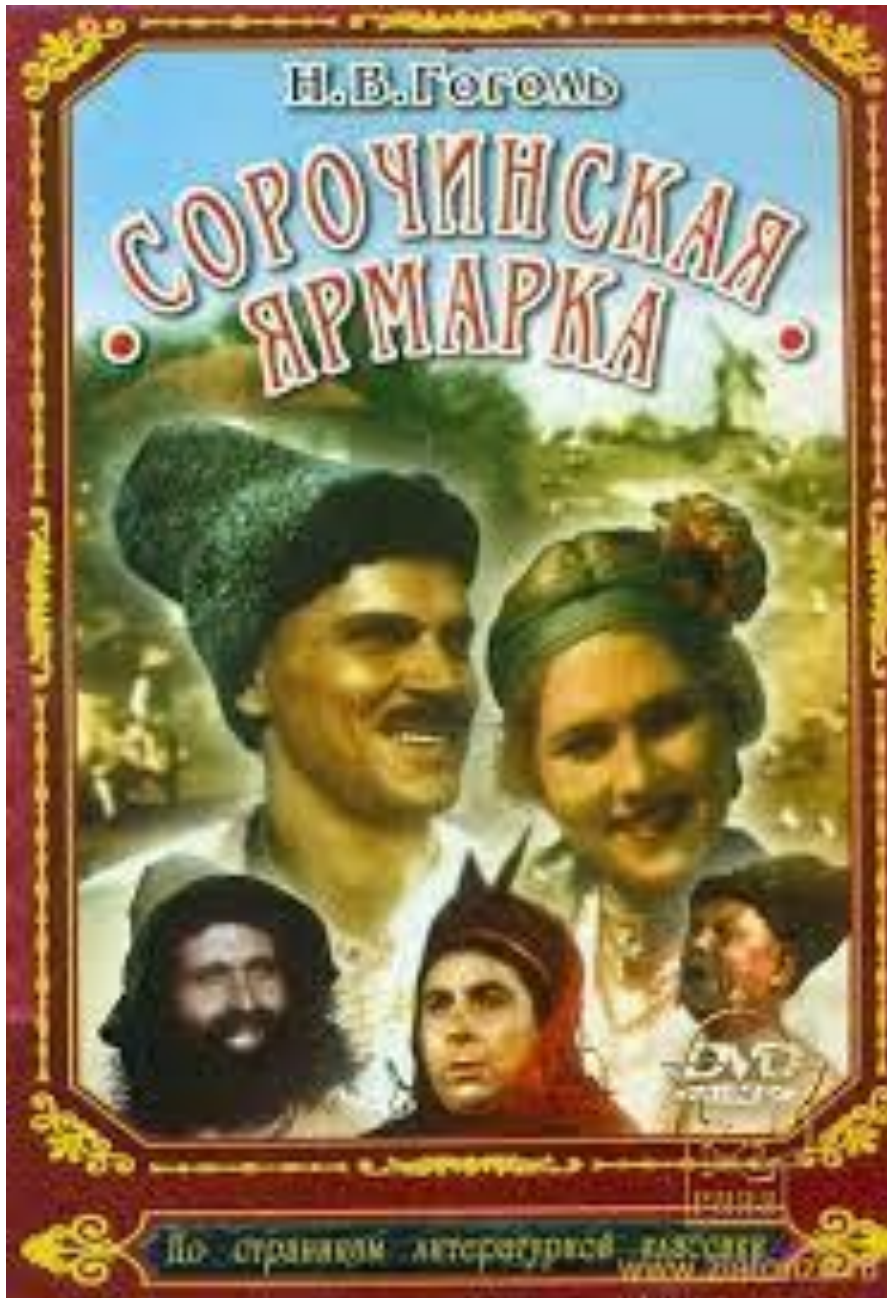
Додаток А

Додаток Б

Додаток В

Додаток Г

Додаток Д

Додаток Е

